

БІОГРАФІЧНІ ТА ГЕНЕАЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ

УДК 929:061.22 (71) НТШ

*Таїсія Іванівна КІВШАР,
доктор історичних наук, професор,
старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ (Київ)*

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА В КАНАДІ: БІОГРАФІЧНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ

Висвітлено біографічну діяльність Наукового товариства ім. Шевченка в Канаді, виявлено основні її напрями та форми, доведено, що Товариство стало одним з об'єднуючих центрів біографістики зарубіжного українства, де провадилось збирання, зберігання та аналіз без ідеологічних нашарувань біографічної інформації про визначних українських учених, письменників, громадських і політичних діячів як минувшини, так і новітньої історії. Відзначено, що вивчення біографічної спадщини здійснювалось в контексті сучасного українознавства, розуміння особистості як свідка історичних подій, а також експлікації сучасних наукових підходів, що досліджують людину в її взаємодії з оточуючим світом. Окреслено внесок Товариства у персонологічне вивчення наукового українського зарубіжжя, у інтеграцію імен видатних українців до канадського культурного середовища.

Ключові слова: наукове товариство, біографічна діяльність, біографістика українського зарубіжжя, персонологія, біографічна інформація.

Biographical activities of the Shevchenko Scientific Society of Canada are presented, main directions and forms are researched, one has highlighted that the Society became one of the uniting centers of biographistics of Ukrainians aboard, where biographical information

about prominent Ukrainian scientists, writers, public and political figures was collected and analyzed without ideological approaches. It is noted that researching of the biographical data was conducted in the context of the modern Ukrainian science, researching a single person as a witness of historical events and explication of the modern scientific approaches, which researches a person in its interaction with the surrounding world. The contributions of the Society in personal research of Ukrainians abroad and integration of the prominent Ukrainians into Canadian culture are identified.

Key words: scientific society, biographical activity, biography science of Ukrainians abroad, personal information, biographical information.

Представлена биографическая деятельность Научного общества им. Т. Шевченко, выявлено основные ее направления и формы, подчеркнуто, что Общество стало одним из объединяющих центров биографистики зарубежного украинства, где собирали, сохраняли и анализировали без идеологических подходов биографическую информацию о выдающихся украинских учених, писателях, общественных и политических деятелях как прошлой, так и новейшей истории. Отмечено, что изучение биографического наследия осуществлялось в контексте современного украиноведения, понимания личности как свидетеля исторических событий, а также экспликации современных научных подходов, которые изучают человека в ее взаимодействии с окружающим миром. Очерчено вклад Общества в персоналогическое изучение научного украинского зарубежья, в интеграцию имен выдающихся украинцев в канадскую культурную среду.

Ключевые слова: научное общество, биографическая деятельность, биографистика украинского зарубежья, персоналогия, биографическая информация

Відтворення цілісної картини історії розвитку українознавства потребує проведення пошуку, збору та аналізу біо- та бібліографічної інформації щодо видатних особистостей, розуміючи «видатну особу», як «особу, яка з'явившись, проходить потім крізь віки, крізь всю досяжну нашому розуму зміну епох і поколінь. Такі люди воістину «вічні супутники» людства [...] Мова йде про політичних і державних діячів, про представників науки, культури, мистецтва. В цьому сенсі немає жодних обмежень та умовностей. Точніше, умова лише одна: значний внесок у розвиток людства, його матеріального і духовного буття» [12, с. 3].

У контексті пізнання життя та діяльності «видатних осіб» біографічні студії сприяють дослідженню суспільних явищ

і процесів у цілому. «Більш-менш повно суспільство можна дослідити лише за наявності численних біографії його членів, лише таким чином можливе встановлення закономірностей його розвитку» [10, с. 15].

Традиційно вивчення біографій здійснюють різноманітні установи та громадські інституції, зокрема й інтелектуальні співтовариства в українському культурному просторі. До таких (за класифікацією І. Колесник) належать: земляцтва українців; добровільні об'єднання та союзи, що кристалізуються навколо певних засад (культурні цінності, ідеї-символи, моральні імперативи, організаційний лідер); родинні осередки; гуртки як локальні групи, що мають статусну ідентичність; суспільно-політичні об'єднання та угруповання; українські громади; науково-корпоративні об'єднання у вигляді університетських кафедр, наукових інституцій, наукових товариств, редакційних гуртків, академічних шкіл [8, с. 169]. Напрацювання громадських інституцій у царині біографіки та біографістики може стати перспективним напрямом новітніх біографічних досліджень, що дасть змогу «олюднити» їхню діяльність, дослідити історію в особах її найяскравіших діячів.

Серед українських наукових громадських установ особлива роль належить Товариству імені Т. Шевченка (далі — НТШ) як всесвітній національній академічній організації, багатопрофільній академії наук українського народу, в складі якої перебували в різний час видатні українці. Засноване вітчизняними інтелектуалами у другій половині XIX ст. НТШ у Львові на зразок академії й до сьогодні об'єднує наукові сили українців всього світу. Більш як ста сорокарічний історичний розвиток цієї громадської інституції свідчить про її постійний розвиток, формування осередків як на вітчизняних землях, так й далеко поза їх межами, де українські вчені опинялися в силу різного роду обставин (переважно зважаючи на ідеологічні чинники, які перешкоджали вільному розвитку знань на етнічних землях). Працюючи поза межами України вони сприяли поступові наукової думки, інтеграції українства до світового наукового простору.

Серед найбільш помітних зарубіжних осередків НТШ вирізняється багатогранна більш як шістдесятип'ятирічна

діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка в Канаді (далі — НТШ-К), що й сьогодні активно сприяє розвитку наукових знань в українському зарубіжжі, його внескові до канадської та світової науки, об'єднуючи у своїх секціях (історико-філософська, філологічна, мистецтвознавча, суспільних наук, стислих і прикладних наук, біології та медицини, бібліографії) провідних науковців.

Перші спроби систематизації емпіричних відомостей про діяльність НТШ-К, що й сьогодні становлять інтерес для дослідників, містяться у статті О. Масляника «Осередок Н. Т. Ш. на Західну Канаду: його історія та діяльність» (1965?) [9] та «Хроніці осередку наукового товариства ім. Шевченка на Західню Канаду», укладеній у 1973–1975 р. українським журналістом, юристом і громадським діячем М. Хом'яком [13; 14]. У подальшому діяльність НТШ-К стала предметом уваги відомого фізика, доктора наук, професора та громадського діяча Ю. Даревича¹. Нині історію утворення та діяльності осередку упродовж усього періоду його існування досліджує мистецтвознавець, доктор наук, професор, громадська діячка, нині чинна голова НТШ-К Д. Даревич [6].

Ідея утворення наукового товариства у Канаді обговорювалася науковцями українського походження з першої половини 40-х рр. ХХ ст. Так, у одному з листів (ймовірно від Павла Крата²) до І. Шклянка від 6 травня 1944 р. йдеться: «...про створення товариства українознавців ми тут у Торонто вже віддавна говоримо, а Ваш лист тільки дужче розбудив у нас бажання таке товариство мати» [14,

¹ На Міжнародній Конференції «Українська Діаспора: Проблеми Дослідження» (Національний ун-т Острозька Академія, 23–24 верес. 2004 р.) проголосив доповідь «Діяльність Наукового Товариства ім. Шевченка в Канаді».

² **Крат Павло** (Павло Розвій Поле, О. Проколупій, отець Проколупін, П. Терненко; 10.10 (2.11).1882, Красна Лука, Гадяцький повіт (Лубни, Полтавська обл.) – 25.11.1952, Торонто, Канада) — укр. поет, прозаїк, перекладач, журналіст, політичний і громадський діяч. Активний діяч РУП (1901–04), згодом РСДРП. Із 1905 р. навчався у Львівському ун-ті, співзасновник НТШ (1907). Після ув'язнення емігрував до Канади. У 1923 виїхав до Європи як місіонер. Упродовж 1924–1936 перебував у Західній Україні, редагував ж. «Віра та знання» (1923–24). 1938 переїхав до Канади (поблизу Торонто), співзасновник Укр. євангельської церкви.

с. 348]. Але минуло ще кілька років, упродовж яких ця думка, певно, не полишала науковців Канади, поки у квітні 1949 р. проф. В. Бригідер отримав пропозицію від генерального секретаря НТШ у Європі проф. В. Кубійовича стати представником НТШ у Канаді та розбудувати наукове товариство у цій країні [6, с. 155]. Як наслідок у травні 1949 р. у Канаді утворили Ініціативний комітет на чолі з Є. Вертипорохом, до складу якого увійшли В. Бригідер, І. Тесля, О. Тарнавський та Я. Пастернак, що мав сприяти активізації зусиль науковців країни щодо створення наукового товариства. У листі В. Кубійовича від 9 червня 1949 р. до І. Німчука у Едмонтоні та проф. Є. Вертипороха, В. Бригідера і Я. Пастернака в Торонто, йдеться про те, що президія НТШ «...рішила апробувати їх ініціативу, утворюючи на території Канади представництва НТШ: на східню Канаду в Торонті та на західню Канаду в Едмонтоні» [6, с. 155]. Спільними зусиллями європейських і канадських учених НТШ-К було утворене 1 жовтня 1949 р.

Його засновниками та першими діячами стали Володимир Бригідер³, Іван Німчук⁴, Ярослав Пастернак⁵,

³ **Бригідер Володимир-Сільвестр** (1889, с. Демечі, нині Ужгородський р-н, Закарпатська обл. – 1952, Торонто, Канада) — укр. і американ. зоолог, ентомолог, малаколог, педагог, громадський діяч. У 1911 закінчив Львівський ун-т, прослухав курс біології у м. Трієст (Італія). Професійний інтерес — анатомія молюсків. У 1920-х захистив дисертацію на звання доктора філософії. З 1934 — член Польської Держради з охорони природи від Станіславівського воеводства, з 1935 р. — секретар комісії з охорони природи НТШ у Львові. У 1940 переїхав до Львова, де викладав зоологію й анатомію у Львівському ун-ті та Львівському педін-ті. У 1942 став директором Зоологічного ін-ту у Львові. Після Другої світової війни емігрував до Відня, де працював у Природничо-історичному музеї. З 1948 живе у Канаді (Торонто), продовжив дослідження в ентомологічній лабораторії Торонтського ун-ту.

⁴ **Німчук Іван** (12.02.1891, с. Джурин, нині Шаргородський р-н, Вінницька обл. – 1.05.1956, Едмонтон, Канада) — укр. громадський діяч, редактор низки укр. видань. Доктор філології (1924 р.), дійсний член НТШ. Закінчив Бучацьку гімназію, Львівський ун-т. Від 1925 р. проживав у Львові. У 1935–39 рр. — головний редактор «Діла», член ЦК УНДО. У 1939–41 рр. — ув'язнений більшовиками, перебував у Луб'янській тюрмі. Після війни — в еміграції. Автор праць з історії і культури, зокрема, споминів «595 днів советським в'язнем» (Торонто, 1950).

⁵ **Пастернак Ярослав** (2.01.1892, м. Хирів, нині Старосамбірський р-н, Львівська обл. — 22.11.1969, Торонто, Канада) — укр. археолог,

Іван Тесля⁶, Андрій Палій⁷ та Омелян Тарнавський⁸. Першим і довголітнім головою осередку обрали проф. Євгена Вертипороха⁹.

етнограф, мистецтвознавець. Член НТШ-К (із 1949). Освіту отримав в класичній гімназії в м. Перемишлі (нині м. Пшемисль, Республіка Польща). У 1910–14 — студент Львівського ун-ту (учень К. Гадачека), працював в Укр. нац. музеї у Львові (1913–14). У 1922–25 навчався в Карловому ун-ті в Празі (учень Л. Нідерле). У 1922–23 — асистент Чеського держ. музею в Празі, у 1923–28 — Археологічного ін-ту в Празі (за його дорученнями проводив розкопки в різних місцевостях Чехії, Словаччини та Закарпатської України). У 1928–39 — директор Музею НТШ у Львові (з 1929 р. — дійсний член товариства). У 1932–35 — доцент, у 1935–39 — надзвичайний професор Богословської академії у Львові. У 1939–41 — професор археології Львівського ун-ту, старший науковий співробітник Львівської філії Ін-ту археології АН УРСР. 1944 емігрував до Німеччини, 1945 обраний професором археології УВУ, 1947 — почесним професором Боннського ун-ту. З 1949 у Канаді. У 1963 обраний почесним професором Укр. католицького ун-ту в Римі. Член Укр. історичного товариства (з 1965).

⁶ **Тесля Іван** (19.08.1902, с. Настасів, нині Тернопільський р-н, Тернопільська обл. — 12.04.1996, Торонто, Канада) — укр. й канад. учений, географ, педагог, організатор науки. Один із очільників Укр. учительського об'єднання праці. Член НТШ-К (з 1949). По закінченні Львівського ун-ту — науковий співробітник Ін-ту геофізики і метеорології при цьому навчальному закладі (1932–39); 1939–44 — референт шкільного відділу УЦК; із 1944 на еміграції в Німеччині, а з 1948 — в Канаді. Праці з метеорології, геофізики, кліматології і гідрографії, картографії; шкільні підручники з географії.

⁷ **Палій Андрій** (1.12.1893, с. Кривотули, нині Тисменецький р-н, Івано-Франківська обл. — 11.05.1961, Едмонтон, похований у Торонто, Канада) — укр. військовик, кооператор. Член НТШ-К (із 1949). Поручник УГА. У 1914 отримав освіту у Станіславовській гімназії. У 1917 закінчив старшинську школу і перебував на російському та італійському фронтах. У листопаді 1918 вступив до УГА і в ранзі поручника служив у Гірській бригаді, яка в час польського наступу перейшла до Чехо-Словаччини, де була інтернована. У вересні 1919 розпочав агрономічні студії у чеській Політехніці в Празі, які закінчив у травні 1922. Восени 1923 повернувся до Станіслава, де обіймав посаду директора Повітового Молочарського Союзу. Пізніше емігрував до Німеччини, а в 1948 переїхав до Канади.

⁸ **Тарнавський Омелян** (27.05.1910, Станіславів (нині Івано-Франківськ) — 30.09.2000, Торонто, Канада) — економіст, громадський і пластовий діяч. Член НТШ-К (із 1949). У 1942–1945 — директор Укр. видавництва (Краків — Львів), 1942–44 — керівник фінансових справ УЦК, з 1944 на еміграції в Німеччині, а з 1949 в Канаді (Торонто). Член Крайової Пластової Старшини (1949–74; 1951–53 — голова) в Канаді, співредактор кількох газет і пластових журналів (редактор «Пластового Шляху» 1967–70).

⁹ Вертипорох Євген (17.04.1898, с. Ляшки Королівські — нині с.

У Статуті товариства серед головних завдань значилися такі: «...плекати українську науку в усіх ділянках людського знання, беручи до уваги ті дисципліни, що не можуть вільно розвиватися на рідних землях під гнітом окупанта; зберігати цінності української духовної і в міру можливості матеріальної культури; репрезентувати українську науку перед чужинецьким світом» [6, с. 156]. Задля їх виконання товариство використовувало різні види діяльності, найпоширенішими серед яких були наукові конференції та академічні сесії. Аналіз тематики цих заходів вказує, що в контексті українознавства активно вивчалися проблеми біографістики, проводилися зібрання, присвячені вивченню життя та діяльності вчених, політиків, культурологів, письменників.

Із перших років та впродовж усієї діяльності найбільшу увагу НТШ-К приділяло вшануванню пам'яті Т. Г. Шевченка, поглибленому вивченню його біографії та творчого доробку. Вже у березні 1956 р. у залі Українського народного дому Едмонтону відбулася перша шевченківська наукова сесія Західноканадського осередку НТШ, де було виголошено низку доповідей: «Шевченко в сучасній Україні»

Заставне, Золочевський р-н, Львівська обл. – 12.01.1973, Торонто, Канада) — укр. хімік, громадський діяч. У роки українсько-польської війни — вояк УГА. У 1916 р. закінчив Львівську академічну гімназію, у 1918–20 у складі УГА брав участь у національно-визвольних змаганнях. 1922–26 навчався у Вищій політехнічній школі м. Гданська, де здобув диплом інженера. 1929 отримав звання доктора хімії та інженерії. До 1934 — асистент кафедри органічної хімії і технології цього ж навчального закладу. 1934 обраний дійсним членом НТШ від Природничо-математично-лікарської секції. 1935–41 очолював наукову лабораторію хімічно-фармацевтичної фабрики у Варшаві, а у 1941–42 — виробничий відділ хімічно-фармацевтичної фабрики в Кракові. Вів активну громадську діяльність: був членом Укр. лікарського товариства і Товариства інженерів, куратором Укр. студентського товариства, науковим консультантом фармацевтичної фірми «Лякоон», на якій налагодив виробництво інсуліну. Професор Укр. технічно-господарського інституту, з його ініціативи у березні 1947 відкрито фармацевтичний відділ при інженерному фак-ті, у 1948 реорганізований в окремий факультет, деканом якого обрали Є. Вертипороха. У жовтні переїхав до Канади, працював хіміком-дослідником у одній із фармацевтичних фірм Торонто, згодом науковим асистентом у медичній лабораторії Торонтського ун-ту; від 1956 — професор хімії Технологічного ін-ту цього ж ун-ту, водночас обраний почесним професором УВУ в Мюнхені. Від 1949 очолював НТШ-К, 1963 обраний Генеральним секретарем Головної Ради НТШ і 1970 р. — її Президентом.

(д-р О. Старчук), «Шевченковська естетика» (д-р Стефанія Жмуркевич), «Шевченко — маляр» (проф. Ю. Буцманюк) і «Шевченко перед великим рішенням» (Ю. Геморак) [9, с. 413]. У квітні 1959 р. в Українському народному домі відбулася шевченківська прилюдна наукова сесія з нагоди шевченківських днів із доповідями: «Освіта Т. Шевченка» (о. д-р В. Лаба), «Т. Шевченко в перекладах інших народів» (д-р О. Старчук) і «Т. Шевченко — гравер» (проф. І. Кейван). На черговій прилюдній шевченківській науковій сесії, що відбулася у залі Українського народного об'єднання у березні 1960 р., висвітлювалися теми «Т. Шевченко в українській музиці» (В. Мацьків) і «Шевченко — майстер портрету» (проф. І. Кейван).

Особливі заходи по вшануванню пам'яті Великого Кобзаря НТШ-К зорганізувало до сторіччя від дня його смерті. Так, на ювілейній сесії, де були присутні понад 400 осіб, доповідачі порушували питання про політичне та культурницьке значення постаті Т. Шевченка, без ідеологічних нашарувань висвітлювали світоглядні засновки поглядів Кобзаря та аналізували його творчість. Відомий американський учений-палеонтолог проф. Джон Симпсон, запрошений із нагоди цієї події, поставив Т. Шевченка поряд із найпередовішими поетами світу, а свою промову закінчив власним перекладом англійською мовою «Заповіту» Т. Шевченка [9, с. 416]. Окрім цього, поширюючи біографічну інформацію про українського генія та сприяючи інтеграції його творчості до молодіжного середовища Канади, Управа НТШ-К зорганізувала виставку Шевченкіани в Альбертському університеті, котра діяла впродовж двох місяців і дала змогу студентам ознайомитися із особою, чие ім'я носить наукове товариство.

На прилюдній ювілейній науковій сесії в Українському народному домі у Ванкувері у березні того самого року були прочитані доповіді «Тарас Шевченко й реакція царської Росії» (проф. О. Старчук) і «Майстерність поезії Т. Шевченка» (д-р Яр Славутич) [13, с. 182].

Про наслідки досліджень окремих сторінок біографії Тараса Григоровича йшлося також на ювілейних сесіях НТШ-К. Так, із нагоди 90-річчя діяльності товариства (1963) були заслухані доповіді «Тарас Шевченко в

Аральській експедиції в 1848–1849 роках» (проф. І. Кейван) та «Шевченкова поема про Яна Гуса» (проф. О. Старчук). Ці самі доповіді були виголошені також на виїзdnій сесії товариства в Калгарі.

На наступних щорічних березневих шевченківських сесіях НТШ-К у Едмонтоні розглядалися різні аспекти творчої біографії Тараса Шевченка. Скажімо, у 1964–1965 рр. були виголошені доповіді «Шевченко та актори» (проф. В. Ревуцький), «Метафора в поезії Шевченка» (проф. Яр Славутич) та «Постать Шевченка в перспективі доглибинної психології» (проф. О. Кульчицький (Париж)). Члени НТШ-К у Калгарському університеті також підготували та виголосили доповіді («Т. Шевченко в Петербурзькій академії», проф. І. Кейван, «Шевченківська поетика» проф. Яр Славутич), тим самим поглиблюючи знання про значення малярської спадщини Кобзаря та вплив його творчості на українське мистецтво ХІХ ст. У 1968 р. у тому самому навчальному закладі відбулася шевченківська сесія з доповідями «Т. Шевченко в німецькій літературі» (проф. О. Малицький), «Шевченківські традиції в українській поезії 60-х років» (проф. Яр Славутич) та «Проблема вини і кари у творах Т. Шевченка» (М. Хом'як). А від 1966 р., коли професором Юрієм Шевельовим була прочитана доповідь «Шевченкові традиції в українській мові», щорічне читання шевченківських доповідей розпочалося в Альбертському університеті [13, с. 185]. Таким чином НТШ-К заклало традиції поширення біографічної інформації щодо українства у вищих навчальних закладах Канади.

Не менше товариство сприяло актуалізації в зарубіжжі імені державного та політичного діяча, учасника Північної війни (1700–1721 рр.) Івана Мазепи. Так, у вересні 1959 р. у залі імені М. Грушевського була проведена прилюдна наукова сесія, присвячена вшануванню ідейного спадку та діяльності цього непересічного українського історичного діяча. Прозвучали доповіді «Мазепа як меценат української культури» (проф. І. Кейван), «Дві концепції І. Мазепи: історіософiчна та геополітична» (М. Хом'як) і «Східня кампанія Північної війни» (Я. Росляк).

Певна увага була приділена вшануванню 250-річчя (1972 р.) від дня народження українського просвітителя-

гуманіста, філософа, поета і педагога Григорія Сковороди. На відповідній «сковородинівській» сесії були прочитані доповіді «Еразм Роттердамський і Григопрій Сковорода» (о. д-р П. Качур), «Мова й вимова Г. Сковороди» (д-р Яр Славутич) та «Символи в Г. Сковороди» (д-р С. Погорілий). Згодом на першій ювілейній сесії Західньоканадського осередку НТШ та УВАН у Вінніпезі (1973 р.) д-р Я. Рудницький виголосив доповідь «Сковорода й Шевченко», а проф. Яр Славутич на другій ювілейній сесії у Ванкувері (1973 р.) зробив доповідь на тему «Тринадцята пісня Г. Сковороди». Комісія канадознавства НТШ-К у Торонто також провела сесію «250-річчя з дня народження Г. Сковороди» та наукову конференцію, присвячену 200-річчю від дня смерті філософа (1994 р.). Подібні заходи сприяли розкриттю творчого спадку «першого розуму нашого» для громадян Канади і не лише.

Прилюдні наукові сесії Західньоканадського осередку НТШ (1966 р.) присвячувалися науковому доробку визначного лідера НТШ, багаторічного голови НТШ у Львові (1897–1913), українського історика, громадського та політичного діяча, голови УЦР, дійсного члена Чеської АН, ВУАН, АН СРСР, М. Грушевського як історика, державного, політичного та громадського діяча. Осередок НТШ-К у Монреалі у грудні 1984 р. разом із історичним товариством провів конференцію з нагоди 50-х роковин з дня смерті М. Грушевського. Відбувалося наукове зібрання й з нагоди 125 роковин від його народження (1991 р.).

Товариство вшановувало пам'ять й інших визначних діячів НТШ. Так, у квітні 1956 р. із нагоди століття від дня народження дійсного члена НТШ, українського письменника, поета, публіциста, перекладача, вченого, громадського та політичного діяча, доктора філософії Івана Франка воно провело у Залі українського національного об'єднання, Українському народному домі та Залі імені М. Грушевського цикл популярних доповідей про нього та його творчість. Звучали доповіді: «Поетична творчість Франка» (В. Скорупський), «Франкова проза творчість» (Ю. Геморак), «Національний і соціальний світогляд Івана Франка» (М. Хом'як) та «Франко — геній народу» (д-р Стефанія Жмуркевич). У жовтні того само-

го року пройшла наукова сесія, присвячена І. Франкові, де були виголошені доповіді «Релігійні мотиви в науковій творчості І. Франка» (д-р К. Біда), «Іван Франко — шекспірознавець» (д-р О. Старчук) і «Модернізм Івана Франка» (д-р С. Жмуркевич) [9, с. 413]. Згодом відбувалися наукові сесії, присвячені каменяреві, де йшлося про його внесок у розвиток суспільних наук.

Значну роботу товариство проробило до 110 річниці від народження І. Франка. Відбулася персонологічна сесія, на якій заслухали доповіді «Соборницькі ідеї в поезії Ів. Франка» (проф. Яр Славутич), «І. Франко та його творчість в українському мистецтві» (проф. І Кейван) та «Лис Микита — розвага для дітей чи політична сатира?» (М. Хом'як). Одночасно НТШ-К організувало присвячену пам'яті Івана Франка виставку в науковій бібліотеці Альбертського університету імені Александра Камерона Ротерфорда, яка діяла впродовж двох тижнів, популяризуючи серед студентів і викладачів інформацію про видатного українця.

Не пройшло повз увагу НТШ-К і 150-річчя від дня народження письменника, поета, просвітителя, провісника загального відродження української нації Маркіяна Шашкевича. Ювілей відзначили на засіданнях сесій у Едмонтоні та Ванкувері. В Українському народному домі провели ювілейне засідання, в ході якого були розкриті основні біографічні відомості щодо визначної особистості (д-р В. Лазорко), робилися спроби визначити роль М. Шашкевича в історії розвитку української мови (о. д-р П. Качур), йшлося про те, як наголошувати слова у віршах М. Шашкевича (проф. Яр Славутич) та про визначення місця М. Шашкевича на тлі доби (М. Хом'як). У виступах у Ванкувері йшлося про «Історичну епоху часів М. Шашкевича» (д-р М. Гоцуляк), «М. Шашкевича у світлі сучасної світової літератури» (проф. В. Ревуцький) тощо.

Увага НТШ-К була привернута й до постаті українського письменника, майстра експресіоністської новели, громадського діяча та політика Василя Стефаника. З нагоди 25-річчя від дня його смерті у Ванкувері в Українському народному домі відбувся літературний вечір (квітень 1962 р.), на якому було висвітлено біографію особистості (д-р І. Якиміщак), заслухані доповіді про форми

В. Стефаникової новели (проф. В. Ревуцький) і село у творах В. Стефаника (А. Гайний). Також К. Дебрин прочитала новелу В. Стефаника «Діточа пригода». З нагоди сторіччя від дня народження митця (28 жовтня 1971 р.) відбулася ювілейна сесія, де прозвучали доповіді «Василь Стефаник як український експресіоніст» (д-р, проф. О. Зуєвський) та «Герої В. Стефаника в дійсності» (Юрій Стефаник).

Натомість вшанування сторіччя від дня народження Лесі Українки відбулося на спеціальній сесії НТШ-К у Едмонтоні. Про долю визначної українки йшлося у доповіді Марії Кейван «Життєвий шлях Лесі Українки». Яр Славутич подав короткий аналіз її творчості у виступі «Ретроспективна характеристика творчості Лесі Українки», а д-р В. Жила розкрив тему «Образ Касандри у творчості Лесі Українки». Згодом 125-річчя від дня народження Лесі Українки відзначив осередок НТШ-К у Монреалі.

Починаючи від 1965 р. на сесіях НТШ-К йшлося і про творчість українських письменників ХХ ст., скажімо: «Творчість Максима Рильського як неоклясика» (Д. Струк), «Особливості лірики В. Сосюри» (д-р Яр Славутич) тощо. У листопаді 1996 р. відбулася наукова конференція НТШ у Торонто, присвячена 100-річчю від дня народження М. Рильського. У 70-х рр. ХХ ст. на сесіях виголошувалися доповіді про лірику Богдана Лепкого (д-р Яр Славутич), відбувалося вшанування 70-річчя Євгена Маланюка (Яр Славутич виголосив доповідь «Історіософія Євгена Маланюка»). Він же підготував доповідь про творчість Оксани Лятуринської. Йшлося також про творчість Василя Кричевського як творця українського народного стилю (проф. І. Кейван). НТШ-К у Торонто провело наукові сесії «Леонід Мосенз і Юрій Липа» та «На пошану пам'яті проф. Я. Пастернака».

Традиційними були також спільні наукові сесії НТШ-К та УВАН у Канаді з нагоди ювілейних і пам'ятних дат церковних і громадських діячів, науковців, зокрема членів НТШ. Так, у липні 1958 р. із нагоди 70-річчя професора В. Лаби¹⁰,

¹⁰ **Лаба Василь** (1.09.1887, с. Бертишів, нині Жидачівський р-н, Львівська обл. — 10.11.1976, Едмонтон, Канада) — священик УГКЦ, капелан, доктор наук, дійсний член НТШ. Отець-доктор. Середню освіту отримав у львівській гімназії, вивчав теологію в ун-ах Львова, Інсбруку і Відня, отримав ступінь доктора теологічних наук. У 1912 став священиком. Під час Першої світової війни був капеланом у війську Австро-Угорської імпе-

голови Західньоканадського осередку НТШ, відбулось урочисте засідання, на якому висвітлювалася наукова, педагогічна та громадсько-політична діяльність ювіляра. Згодом, у жовтні 1962 р. члени НТШ-К відзначили на окремому засіданні «золотий» ювілей свого почесного голови, котрий у 1912 р. став священником.

У Едмонтоні в Українському народному домі відбулася прилюдна наукова сесія НТШ-К (травень 1962 р.) із нагоди 70-ліття життя митрополита Йосипа Сліпого¹¹, який на

рії на італійському фронті, де знаходився при 36-му коломийському полку. 1918 вступив до УГА. У 1919–1920, по переході УГА за річку Збруч, був іменований Начальним духовником при УГА та Генеральним вікарієм для українців-католиків із осідком у Кам'янці Подільському. 1920 став доцентом, а відтак звичайним професором Богословської Академії і соборним крилошанином Митрополитої Капітули у м. Львів, як бібліст, каноніст і патролог. Катехит середніх шкіл, і професор Львівської Богословської Академії. У 1929–1934 видав чотиритомну працю «Патрологія». Українське НТШ на еміграції у Мюнхені іменувало його своїм дійсним членом. У часи Другої світової війни військовий, організовував й очолював польове духовенство Української Стрілецької Дивізії «Галичина». В УПА був капеланом куреня «Леви» (1943–1944). Після 1945 продовжив наукову та педагогічну діяльність у Римі (Італія). У 1945–1950 на еміграції став засновником і ректором Української Духовної Семінарії у Гіршбергу (Німеччина) і Кулемборгу (Голландія). У 1950 — синкел (генеральний вікарій) єпархії м. Едмонтон (Канади).

¹¹ Сліпий Йосип (Йосиф Коберницький-Дичковський) 17.02.1892, с. Заздрість нині Тербовльський р-н, Тернопільська обл. – 7.09.1984, Рим, 27–29.08.1992 прах кардинала перепоховано із собору Св. Софії в Римі до крипти собору Св. Юра у Львові) — видатний укр. церковний і громадський діяч, Патріарх УГКЦ, вчений і богослов, єпископ УГКЦ, кардинал РКЦ, з 1.11.1944 — Митрополит Галицький та Архієпископ Львівський, із 23.12.1963 — Верховний Архієпископ Львівський, предстоятель УГКЦ. Навчався в Інсбруці (Австрія) та Римі. Професор догматичного богослов'я львівській семінарії. З 1926 — ректор Львівської духовної семінарії, яку реорганізував у 1928 у Греко-католицьку богословську академію. Редактор і керівник низки релігійних видань, брав участь у наукових конференціях та з'їздах. 1930 обраний дійсним членом НТШ. З 1926 — член-куратор Укр. національного музею у Львові, з 1931 — заступник голови Укр. католицького союзу. У 1936 організував унійний з'їзд у Львові. У грудні 1939 за згодою папи Пія XII митрополит А. Шептицький висвятив на єпископа із правом наступництва. 1.11.1944 перебрав керівництво галицької митрополії. У 1945 заарештований і засуджений на 8 років позбавлення волі. Термін продовжено. 1963 завдяки виступам Папи Римського Іоанна XXIII, Президента США Дж. Кеннеді та ін. відомих політичних і громадських діячів країн світу звільнений і висланий за межі СРСР. У 1963 прибув до Риму та оселився в Ватикані. У грудні 1963 Ватикан визнав, що галицький митрополит Йосип Сліпий є главою

той час перебував на засланні у радянських таборах, тоді як наукові досягнення сприяли обранню його дійсним членом НТШ (1930). На сесії йшлося про Патріарха як гідного наступника великого митрополита Андрея Шептицького (проф. В. Лаба), висвітлювалася його богословська діяльність, йшлося про нього як ректора Греко-католицької богословської академії у Львові (о. протопресв. Я. Федунік). У доповіді о. С. Юніка «Моя остання подорож на Карпатську Україну в 1946 р.» автор поділився спогадами про маловідомі та не знані факти щодо нищення більшовиками української католицької церкви та про політичні переслідування Йосифа Сліпого [9, с. 419].

Також НТШ-К постійно привертало увагу до аналізу політичних подій недавнього минулого, зокрема на одній із сесій (1968 р.) йшлося про Полковника армії УНР, Голову проводу українських націоналістів, першого голову ОУН Є. Коновальця (доповідь О. Масляника «Вбивство полковника Є. Коновальця у світлі фактів, свідчень та важливих документів»).

У березні 1969 р. доповіддю «Вячислав Липинський та українська політична думка» проф. І. Лисяка-Рудницького було вшановано пам'ять відомого українського політичного діяча, історика, історіософа, дипломата, соціолога, публіциста, теоретика українського консерватизму та викладача. У 1973 р. проф. І. Лисяк-Рудницький виступив із доповіддю «І. В. Терлецький — забутий український політичний мислитель ХІХ ст.». Осередок НТШ-К в Монреалі у листопаді 1983 р. провів наукову конференцію, присвячену 100-річчю

УГКЦ і має сан верховного архієпископа. Узяв участь у II Ватиканському соборі, де запропонував утворити помісну Українську католицьку церкву на чолі з патріархом. 1965 Йосип Сліпий, перший серед служителів української церкви, увійшов до священної колегії кардиналів католицької церкви, титул кардинала надав Папа Римський Павло VI. 1969 р. Синод УГКЦ ухвалив патріархальний устрій, у 1975 р. коронований титулом патріарха. Як Верховному архієпископу мав титул «Блаженніший». За кордоном розгорнув активну діяльність, спрямовану на визнання в світі та створення Патріархату УГКЦ, на пошкваллення релігійного, громадського життя укр. діаспори. Як учений-богослов виявив себе у працях із догматичної теології, історії УГКЦ. За наукову роботу обраний дійсним членом Тіберійської академії в Римі (1965), членом Папської академії Св. Томи (1981). Почесний доктор Укр. вільного уні-ту та ряду ун-тів США і Канади.

від дня народження та 10-річчю смерті українського літературного критика, публіциста, філософа, політичного діяча, головного ідеолога українського інтегрального націоналізму Дмитра Донцова, доля якого більше, ніж чверть століття була пов'язана з цим канадським містом

Велися у межах діяльності товариства і генеалогічні дослідження. Так, активний діяч НТШ-К, професор, поет, перекладач, літературознавець, редактор і видавець Яр Славутич під час окремих сесій актуалізував у науковому обігу українських учених у Канаді маловідоме ім'я одного зі співзасновників НТШ Михайла Жученка¹², який був його прадідом.

Однією з форм поширення біографічної інформації щодо членів товариства було проведення персональних заходів, в ході яких оприлюднювалися нові та маловідомі сторінки життєпису та йшлося про окремі напрями творчого доробку ювілярів, а також вечорів на пошану окремих членів НТШ-К (скажімо, проф. д-ра Б. Боцюркова та його дружини, д-ра Михайла Марунчака тощо). Певні заходи набували більшого розголосу й ваги. Так, під час вшанування 70-річчя українського історика, географа, енциклопедиста, видавця, громадського та політичного діяча, організатора і головного редактора «Енциклопедії українознавства», голови НТШ у Європі проф. В. Кубійовича (1970 р.), котрий мав тісні професійні контакти з науковцями зі всього світу та НТШ-К, подію супроводжувала виставка наукових праць ученого, а в доповіді М. Хом'яка було викладено біографію ювіляра та визначено його заслуги перед українською наукою. Подібно у червні 2010 р. НТШ у Торонто провело вечір на пошану свого дійсного члена, довголітнього члена Дирекції, від 2006 р. голови Контрольної комісії товариства, видатного науковця та громадського діяча проф. Василя Янішевського, який одночасно відзначав три ювілеї: 85-ліття від дня народження, 50-річчя роботи у Відділі електротехніки факультету інженерії Торонтського університету та 40-річчя професорської діяльності у цьому навчальному закладі.

¹² **Михайло Жученко** (1840–1880) — адвокат, громадський діяч на Слобожанщині. Один із фундаторів Літературного товариства ім. Т. Шевченка у Львові, голова ради адвокатів у м. Харкові.

Сердечно вітала Управа НТШ у Торонто з 60-літтям народження та 30-літтям наукової та громадської діяльності свого очільника проф. Є. Вертипороха, із 30-літтям громадської праці (на той час — голова Українського народного дому) Осипа Прийму, із 35-річчям обрання його першим українським послом до парламенту Канади Михайла Лучкова, із 30-річчям громадської праці Марію Савченкевич, із золотим ювілеєм священства о. д-ра Йосафата Жана, з 75-літтям від дня народження проф. Ю. Буцманюка та ін.

Проводилися також розмаїті зустрічі з українськими достойниками та вченими. Скажімо, у квітні 1971 р. відбулася зустріч із доктором І. Лисяком-Рудницьким, який поділився враженнями про поїздку по Україні. Згодом, у 1976 р. у НТШ-К в Оттаві відбулася зустріч із діячами НТШ Європи, зокрема, з проф. В. Кубійовичем, українським громадсько-політичним діячем, науковцем, психологом, публіцистом, поетом, ректором УВУ проф. Володимиром Яневим, заступником голови НТШ у Європі, а також українським громадсько-політичним діячем, економічним референтом НТШ у Європі д-ром Атанасом Фіголем. Цікавою була також зустріч з д-ром Борисом Доценком.

Значною мірою біографічна інформація містилася також у некрологах, якими відгукувалася Управа НТШ-К, коли відходили у вічність, скажімо, д-р І. Німчук, інж. Андрій Палій, д-р, проф. Іван Мірчук¹³, колишній ректор УВУ, д-р Б. Лишак. Також основні біографічні відомості та наукові досягнення достойників широко представлені в мате-

¹³ **Мірчук Іван** (18.06.1891, Стрий, Львівська обл. – 2ю05.1961, Мюнхен) — укр. філософ, історик культури, громадський діяч. 1914 закінчив Віденський ун-т, 1915 отримав звання доктора філософії. Працював асистентом на кафедрі ун-ту, брав участь у Першій світовій війні та визвольній війні 1917–1918, обіймав посаду Державного секретаря ЗУНР. З 1925 — екстраординарний, з 1930 — ординарний професор УВУ в Празі. Від 1926 — професор Укр. наукового ін-ту в Берліні. З 1931 — директор цього закладу. Навесні 1945 родина переїхала до Мюнхена. Влітку з Вадимом Щербаківським зніціював відродження знищеного у Празі радянською владою УВУ. Коли восени УВУ було відновлено, став його ректором і впродовж наступних п'ятнадцяти років його двічі обирали ректором, а також проректором і деканом філософського ф-ту. Водночас очолював Укр. вільну академію наук та історично-філософську секцію НТШ, редагував журнал «Sovetietstudien», який видавав Ін-т із вивчення СРСР. 1949 став першим іноземцем, обраним членом Баварської академії наук.

ріалах «жалобних сесій» (скажімо, на пошану бл. пам'яті проф. Є. Вертипороха, 25 лютого 1973 р.) та в доповідях, читаних на вечорах вшанування пам'яті у першу річницю відходу у вічність (скажімо, доповідь проф. Наталія Пилипюк «Григорій Сковорода у саді епікурейців» на поминанні д-ра Тараса Закидальського, 2008 р.).

Важливим напрямом біографічної діяльності НТШ-К була участь членів Товариства у міжнародних персонологічних конференціях. Зокрема голова Товариства д-р Б. Стебельський брав участь у науковому зібранні у Пряшеві, присвяченому 120-річчю від дня народження українського етнографа, фольклориста, мовознавця, літературознавця, мистецтвознавця, перекладача та громадського діяча, члена-кореспондента Петербурзької АН, академіка АН України, члена Чеського наукового товариства, Празької та Віденської Академії наук, секретаря НТШ, голови Етнографічної комісії НТШ, редактора видань НТШ у Львові («Етнографічного збірника» та «Матеріалів до українськоруської етнології») Володимира Гнатюка (червень 1991 р.). Також він здійснив пожертву на розвиток наукової праці українців у Чехо-Словаччині [6, с. 164].

Варто відзначити участь членів НТШ-К у Ювілейному святкуванні 140-річниці діяльності НТШ у Львові, де представник від Канадського Товариства Дагмара Турчин-Дувірак виступила на пленарному засіданні із доповіддю «Т. Шевченко, М. Лисенко й українська національна культура» [1], в якій подала сучасне бачення внеску видатних особистостей у розвиток українознавства, висвітлила роль М. Лисенка у розбудові національної культури як важливого чинника української ідентичності та ключову роль Т. Шевченка у цьому процесі. Д-р Д. Турчин-Дувірак також взяла участь у нарадах Світової Ради НТШ 15 жовтня 2013 р. [4, с. 4].

Оскільки шевченківська проблематика є справді невичерпною, а поглиблене та розширене дослідження життя і творчості Т. Г. Шевченка в контексті сучасного шевченкознавства продовжує додавати нові важливі знання щодо складного багатогранного образу великого мислителя, на початку XXI ст. НТШ-К продовжує зберігати традицію щорічного проведення шевченківських конференцій.

Хоча треба відзначити, що розмаїтість їхньої проблематики та географія доповідачів відчутно розширилися. До прикладу: доповідь «Тарас Шевченко та Іван Мазепа: загадки Переяславської покрови» виголосив професор історії Альбертського та Гарвардського університетів Сергій Плохий (2007 р.), «Тарас Шевченко та сучасна українська літературна мова: спроба порівняльної оцінки» (2009 р.) — професор Віденського університету Міхаел Мозер, «Тарас Шевченко, Кирило-методіївці та нова версія української ідентичності» (2010 р.) — викладач історичного семінару в Торонтському університеті Сергій Біленький, «Шевченкові «Гайдамаки»: старі проблеми і нові перспективи» (2012 р.) — професор і директор Українського наукового інституту (1989–1996) Гарвардського університету, віце-президент і науковий секретар НТШ в Америці Григорій Грабович, «Лисенко і Шевченко» (2013 р.) — колишній професор історії музики Державної музичної академії імені М. Лисенка у Львові Дагмара Турчин-Дувірак. (Відразу варто зазначити, що з текстами окремих доповідей, виголошених на наукових засіданнях Товариства від початку ХХІ ст. можна ознайомитися на електронній сторінці НТШ у Канаді (www.ntsh.ca), а також у мережі YouTube (<http://www.youtube.com/user/uketube>), Товариство відкрило свої сторінки на Фейсбук і Твітер, що загалом сприяє загальній доступності біографічної інформації та біографічних джерел).

Урочисті зібрання з нагоди вшанування 200-річчя Тараса Шевченка відбулися в осередках НТШ-К у Едмонтоні, Монреалі й Оттаві, а в Торонто була проведена конференція, на якій поряд із іншими («Шевченко і його читачі», Т. Кознарський; «150 літ музичної шевченкіяни», Д. Турчин-Дувірак; «Нова шевченківська енциклопедія», Марко Роберт Стех; «Англомовна шевченкіяна», М. Тарнавський) прозвучала доповідь «Інший Шевченко, або про що оповідає Кобзар дармограй» чл.-кор. НАН України Т. Гундорової. Також відбувся Круглий стіл «Quo vadis шевченкознавство?» [5, с. 3].

Вагомий внесок НТШ-К у вивчення спадку Кобзаря та в розвиток української громади, української освіти і культури в Канаді був відзначений на ХХІV-му Конгресі українців Канади в Торонто (листопад, 2013 р.), де голова Товариства

д-р Дарія Даревич, а також члени НТШ-К д-р Юрій Даревич, м-р. Іроїда Винницька та м-р. Валентин Курилів одержали Шевченківські медалі від КУКУ [4, с. 4].

Також продовжилося подальше вивчення спадку засновників НТШ, зокрема М. Грушевського. У 2011 р. Центром досліджень української історії імені Петра Яцика, Канадським інститутом українських студій, Видавництвом КІУСу та Науковим товариством імені Т. Г. Шевченка в Канаді був презентований англomовний переклад дев'ятого тому (книга 2, частина 2) праці М. Грушевського «Історія України-Руси» (Mykhailo Hrushevsky. History of Ukraine-Rus'. Volume 9, Book 2, Part 2: The Cossack Age, 1654–1657.), підготовка якого до друку вимагала зусиль як істориків, так і перекладачів, редакторів та інших фахівців. Значні кошти на випуск тому надала відомий лікар і активний спонсор української науки та культури Марія Фішер Слиж, яку під час презентації видання вшанували в українській громаді. Доповідь «Стан науки про Михайла Грушевського в 1980-х роках: книжки, бібліотеки та архіви на Заході в часі довгої Холодної Війни» у 2015 р. підготував д-р Томас Приймак.

Окремо слід відзначити доповіді, присвячені пам'яті членів НТШ Івана Франка та о. Михайла Зубрицького (1856–1919): «Взірцевий душпастир — життя і науковий доробок члена НТШ [о. Михайла Зубрицького (1856–1919) — українського етнографа, фольклориста та історика, греко-католицького священника]» (2012 р.) та «“Наука для науки” чи “Наука для життя”? Полеміка між Іваном Франком і Михайлом Зубрицьким» (2013 р.) директора Центру досліджень історії України імені Петра Яцика при КІУС, головного редактора англomовного видання «Історії України-Руси» М. Грушевського д-ра Франка Сисина, а також «Творчість Ірени Книш¹⁴: Ірена Книш про Івана Франка» Богдана Фуртака.

Так само досі на засіданнях НТШ-К спостерігається інтерес до біографічної інформації щодо діячів української культури. Відбулося ознайомлення з новими біографічни-

¹⁴ **Книш Ірена** (1909–2006) — укр. письменниця, літературознавець, журналіст, публіцист, дослідниця жіночого руху.

ми документами про О. Довженка та новітнє перепрочитання його літературних і кінематографічних творів, зокрема одного з найвідоміших фільмів митця «Земля» (йдеться насамперед про доповідь поета, письменника та перекладача Марка Царинника «День як ніч: смерть і життя Олександра Довженка», 2006 р.). Виголошувалися доповіді, присвячені: новим методам досліджень української радянської культури 20-х рр. ХХ ст., зокрема щодо театральних експериментів Леся Курбаса (скажімо, доповідь стипендіата програми Петра Яцика при університеті Торонто д-ра Мейгила Фавлера «Лесь Курбас: Літературний ярмарок і нові напрями у вивченні української радянської культури», 2013 р.), жінкам-письменницям (до прикладу, доповідь аспірантки Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, викладача в університеті Вікторії Ольги Пресіч «Гернистими дорогами життя: творчість Ольга Мак у контексті укр. літератури ХХ століття», 2014 р.), поетові, перекладачеві, прозаїку, літературознавцю правозахиснику, Лауреатові Державної премії імені Т. Шевченка, Героєві України Василеві Стусу, а також новим підходам до аналізу творчості класиків української літератури (скажімо, доповідь д-ра Максима Тарнавського «Нечуваний Нечуй: Переосмислюючи клясика українського реалізму», 2015 р.).

У біографічній діяльності НТШ-К останніх років варто відзначити заснування спеціальних фондів для проведення наукових зібрань у пам'ять спочилих діячів Товариства. Так, було утворено «Фонд в пам'ять д-ра Володимира Мацькова» для влаштування в роковини його смерті наукових конференцій із різних галузей точних і прикладних наук та запрошення відомих науковців для участі у цих заходах. Впродовж десяти років (2002–2012 рр.) відомі вчені ознайомили членів НТШ-К із новими досягненнями в галузі космології, генетики, атомної енергетики, інших галузей знань (скажімо, доповіді: «Вогняний обвал чи льодяна порожнеча: космологічні міркування про долю всесвіту» проф. фізики Свартморського коледжу (США), д-ра Олексі Біланюка, 2006 р.; «Молекулярна діагностика в добу нових протиракових терапій» проф. університету Мекгілл в Монреалі Юрія Мончака, 2010 р.; «Наслідки нуклеарних катастроф у Чорнобилі та Фукусімі» проф. університету

Йорк Марка Горбача, 2011 р. та ін), а також творчим спадком низки науковців (скажімо, доповідь проф. університету Манітоби Остапа Гавалешка «Неперевершена творчість славного авіаконструктора Олега Антонова як частина вкладу України у світову аерокосмічну науку», 2009 р.).

Певною мірою розвитку біографічного напрямку в діяльності Товариства сприяють щорічні (від 2010 р.) конференції «Члени НТШ в науці», де вчені ознайомлюють зацікавлених колег із наслідками своїх поточних досліджень в різних галузях знань.

На це спрямована і популяризація біографічних видань, у підготовці яких брали участь члени НТШ-К, зокрема презентації під час наукових заходів Товариства. Вони привертають увагу до нових біографічних досліджень, розповсюджують інформацію про життєвий і творчий шлях достойників, оцінку сучасниками та нащадками їх внеску у розвиток знань. Так, у 2012 р. д-р Петро Потічний провів презентацію книжки Олександра Іщука, Ігоря Марчука та Дарії Даревич «Життя і творчість Ніла Хасевича», а д-р Юрій Даревич презентував книжки Петра-Йосифа Потічного «Справа батька» [3, с. 3]. У 2013 р. відбулася презентація спонсорованого НТШ-К видання, у підготовці якого брали участь члени Товариства: «Михайло Зубрицький: зібрані твори і матеріали у трьох томах. Том I : Наукові праці. (Львів : Літопис, 2013 р.) [4, с. 3].

У діяльності НТШ-К останнього десятиліття увага була приділена також вивченню біографії та творчого спадку визначного українського релігійного та громадського діяча, Єпископа української греко-католицької церкви, Митрополита Галицького та Архієпископа Львівського, доктора права Андрея Шептицького. Були організовані різного роду заходи, що сприяли поглибленню вивчення його життєпису, виявленню окремих невідомих фактів його біографії, сучасній оцінці внеску достойника в українознавство. У 2008 р. президент університету Судбури (Онтаріо) д-р Андрій Кравчук виголосив промову «Митрополит Андрей Шептицький і ми: сучасні уявлення про постать Митрополита Андрея та їхня суспільна функція». У 2001 р. відбулася дводенна наукова конференція з нагоди дня народження Андрея Шептицького, організова-

на НТШ-К в Монреалі. У грудні 2015 р. НТШ-К у Торонто в межах наукової конференції «Члени НТШ в науці», одна із секцій якої була присвячена 150-літтю від дня народження Митрополита, вшанувало його пам'ять доповідями «Шептицький і контоверсійні моменти його життя: Сильветка святого без гагіографії» (о. д-р Петро Галадза) та «Митрополит Шептицький — меценат української культури» (мір. Христя Стоділка-Цурковська). Проведення заходу супроводжувала підготовлена архівістом Іроїдою Вінницькою виставка документів із Українсько-канадського дослідно-документаційного центру, яка доповнювали біографічну інформацію щодо перебування А. Шептицького в Торонто. Також на ній були представлені відібрані бібліотекарем Галиною Остапчук книги з бібліотеки Інституту Св. Володимира, в яких висвітлювалися різні аспекти біографії та релігійної діяльності Патріарха.

Окремим напрямом біографічної діяльності НТШ-К можна вважати випуск друкованої продукції, що вийшла у світ за участю Товариства та в якій висвітлено невідомі або маловідомі сторінки біографії й творчості визначних українців (скажімо, біографічний роман Є. Єнджеевича про Т. Шевченка «Українські ночі, або родовід генія» у перекладі Є. Рослицького (Торонто : НТШ, 1980 р. чи праця О. Копач «Мовостиль Ольги Кобилянської» (Торонто : НТШ, 1972 р.). Так само два числа «Записок доповідей НТШ в пам'ять д-ра Володимира Мацькова» доповнило біографічну інформацію про творчий шлях та наукову діяльність визначного вченого та громадського діяча.

Помітним явищем вітчизняної та зарубіжної україніки й біографістики стало двотомне довідкове біографічне видання про українців у Канаді, інформацію для якого зібрали, систематизували та підготували до друку члени НТШ (*Statistical Compendium on the Ukrainians in Canada, 1891–1976*, eds W. Darcovich and P. Yuzyk. Ottawa: University of Ottawa, 1981; *Ukrainian Canadians and the 1981 Census: a Supplement to the Statistical Compendium on Ukrainians in Canada, 1891–1976*, eds W. Darcovich and P. Yuzyk, Toronto: CIUS Press, 1988).

За участю члена НТШ-К проф. Ф. Сисина підготовлене тритомне видання зібраних творів і матеріалів Михайла

Зубрицького Як голова редколегії першого тому й автор вступної статті Франк Сисин подає науковий життєпис священника, етнографа та громадського діяча, докладно висвітлюючи процеси становлення його як дослідника, формування національної ідентичності та громадських поглядів, здійснює огляд наукового доробку вченого та внеску у розвиток археографії, історії, мовознавства, етнографії і фольклористики Бойківщини [11].

Розширенню біографічного напрямку діяльності НТШ-К у Торонто сприяє діюче при Товаристві від жовтня 2008 р. літературно-мистецьке об'єднання «Слово», очолюване Юрієм Даревичем, яке популяризує українську літературу, здійснюючи реконструкцію іменного ряду письменників, знайомлячи громадськість із їх біографіями та творчими здобутками шляхом прилюдного читання уривків із їхніх творів або й самих творів під час проведення вечорів українського письменства. До прикладу, у 2011 р. об'єднання провело вечори: «Кілька віршів Тараса Шевченка» (Максим Тарнавський виконав музичну інтерлюдію до творів Тараса Шевченка, а Дарія Даревич розповіла про мистецтво Кобзаря); «Про твори Марка Роберта Стеха: роман «Голос» і епос «Невмирущі» (уривки з «Голосу» читав автор); «Леопольд фон Захер-Мазох про Галичину і галичан. Захер-Мазох відомий і невідомий» (доповідав Михайло Траф'як); «Про твори Марти Тарнавської» (доповідав Максим Тарнавський); «Декілька завваг про Ліну Костенко та її творчість» (доповідала Оксана Тацяк) та ін. [2, с. 5]. У 2013 р. відбувалися заходи: «Незгасаючі вогні творчості Докії Гуменної» (доповідав Михайло Траф'як, уривки з творів письменниці читали Галина Костюк та Ірина Микитюк, виставку творів зорганізувала бібліотекарка Інституту Св. Володимира Галина Остапчук); представлення творчості поета-пісняра, автора гуморесок Олега Сергієнка», читання драми Богдана Бойчука «Голод» та ін. [4, с. 5].

Загалом НТШ-К об'єднало українських учених, які здійснювали наукові дослідження без обмежень політичної цензури, без регламентуючого впливу державних і партійних структур, у межах якого відбувалось інтелектуальне спілкування та повноцінна комунікація. Розвиваючи європейські традиції організації науки з пошаною сприймати

діяльність громадських наукових товариств, надаючи їм належну автономію, що загалом сприяло закладанню підвалин для систематичних і широкомасштабних досліджень у галузі українознавства як пріоритетного напрямку діяльності Товариства. Проведення історичних, етнокультурних, мовознавчих, літературознавчих, мистецтвознавчих, культурологічних та інших досліджень спонукало до виокремлення імен видатних особистостей, аналізу їх життєвого та творчого шляху, оприлюднення біографічної інформації, а також сприяло поповненню персонологічного ряду української інтелектуальної еліти.

Біографічна діяльність НТШ-К вказує на те, що Товариство стало одним з об'єднуючих центрів біографістики зарубіжного українства, де провадилося збирання, зберігання та аналіз без ідеологічних нашарувань біографічної інформації про визначних учених, письменників, громадських і політичних діячів як минулого, так й новітньої історії. Вивчення біографічної спадщини здійснювалося в її стосунку до новітнього українознавства, до розуміння особистості як свідка історичних подій, а також як експлікація сучасних наукових підходів, що досліджують людину в її взаємодії з оточуючим світом.

Науково-дослідна та науково-пошукова робота, а також просвітительська діяльність в галузі біографістики в усіх осередках НТШ-К (Торонто, Монреаль, Едмонтон, Оттава), які персоніфікували не лише вивчення, а й поширення біографічної інформації про українських діячів, зокрема й серед неукраїнського середовища країни, сприяли інтеграції імен видатних українців до канадського культурного середовища.

У сферу біографічних інтересів українських інтелектуалів у Канаді входило розширення кола імен української інтелектуальної еліти, вилучених в Україні радянської цензурою, дослідження таких аспектів творчості особистостей, які не були дозволені для вивчення в радянській Україні. Привернення у Канаді уваги до біографічної інформації визначних українців в умовах радянської русифікації та ідеологізації, забороненої у науковому обігу на їхній батьківщині під контролем та обмеженням інформації, сприяло національному відродженню, розвитку національної ідеї,

а також актуалізації їх діяльності серед української інтелігенції в Україні, укріпленню національної свідомості радянських українців.

Завдячуючи діяльності НТШ-К розпочалося здійснення широкої програми проведення біографічних досліджень у Торонто, Едмонтоні, Монтреалі, Оттаві, Ванкувері, виявлення, дослідження та збереження біографічних джерел, популяризація біографічної інформації, відзначення ювілеїв, проведення заходів по вшануванню пам'яті померлих, внаслідок чого використовувалися різні форми інтелектуальної взаємодії, спілкування та інформаційного обміну ідеями, текстами, доповідями, особиста комунікація. Найпоширенішими виявилися персонологічні наукові доповіді як специфічна форма біографічної практики, що мала свій вияв в актуалізації взаємодії біографічної інформації та сучасного інформаційного простору, в інтеграції історико-біографічних знань до вітчизняної та міжнародної знанневої культури, а також у розширенні комунікативного простору наукового товариства за допомогою інтернет-технологій.

Поширення у Канаді систематизованої біографічної інформації про українських науковців у Канаді з позицій досягнень сучасної біографістики становить значний інтерес для вивчення наукового українського зарубіжжя, що актуалізує підготовку довідкового біографічного видання, в якому постане персонологічний склад інтелектуального співтовариства, де НТШ-К повинно бути представлене у світлі постатей своїх учених і діячів.

Створення ресурсів історико-біографічної інформації наукового українського зарубіжжя стане важливим для наповнення Українського національного біографічного архіву, над укладанням якого активно працює Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Оприлюднена біографічна інформація сприятиме створенню повних біографій видатних особистостей української історії.

Сьогодні Наукове товариство імені Т. Шевченка в Канаді, у третій за чисельністю етнічних українців у світі (після України та Росії) країні, «як динамічна й гнучка мережева структура комунікаційних та інформаційних прак-

тик інтелектуалів» [7, с. 59] є потужним осередком розвитку та інтеграції українства у світовий інформаційний простір, оскільки його видатні особистості достойно репрезентували та репрезентують Україну у світі.

1. *Близнюк Микола*. У вирі часу (до 140 річчя Наукового товариства імені Шевченка) [Електронний документ] / Микола Близнюк // Гуцули і Гуцульщина. – 2014 – № 10. – Режим доступу : <http://gig.if.ua/1032>.
2. *Бюлетень* наукового товариства ім. Шевченка в Канаді [Електронний документ]. – 2011. – Ч. 10 (14) // Наукове товариство ім. Шевченка в Канаді. – Режим доступу : <http://ntsh.devcreoforge.com/wp-content/uploads/2010/05/Biuletten-Dec-2011.pdf>.
3. *Бюлетень* наукового товариства ім. Шевченка в Канаді [Електронний документ]. – 2012. – Ч. 11 (15) // Наукове товариство ім. Шевченка в Канаді. – Режим доступу : <http://ntsh.devcreoforge.com/wp-content/uploads/2010/05/Biuletten-hruden-20121.pdf>.
4. *Бюлетень* наукового товариства ім. Шевченка в Канаді [Електронний документ]. – 2013. – Ч. 12 (16) // Наукове товариство ім. Шевченка в Канаді. – Режим доступу : <http://ntsh.devcreoforge.com/wp-content/uploads/2010/05/Biuletten-Dec-2013.pdf>.
5. *Бюлетень* наукового товариства ім. Шевченка в Канаді [Електронний документ]. – 2014. – Ч. 13 (17) // Наукове товариство ім. Шевченка в Канаді. – Режим доступу : http://www.ntsh.ca/wp-content/uploads/2015/02/Biuletten_ntsh_canada_2014.pdf.
6. *Даревич Д.* До історії НТШ в Канаді [Текст] / Д. Даревич // Західньоканадський збірник / Наук. т-во ім. Шевченка в Канаді. – Ч. 7. – Едмонтон–Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. – С. 154–177.
7. *Колесник І.* Мережева модель науки (новий проект української історіографії?) [Текст] / Ірина Колесник // Ейдос. – 2009. – Вип. 4. – С. 54–88.
8. *Колесник І. І.* Інтелектуальне співтовариство як засіб легітимації культурної історії України. ХІХ століття [Текст] / І. І. Колесник // Укр. іст. журн. – 2008. – № 1. – С. 169–193.
9. *Масляник О.* Осередок Н.Т.Ш. на Західну Канаду: його історія та діяльність [Текст] / О. Масляник. – В кн. : Пропам'ятна книга. 1906–1965 / Укр. народний дім ; Укр. католицький союз ; ред кол. І. Ісаїв, О. Приймак, П. Саварин – [Едмонтон] : [Укр. вісті], [1965?]. – С. 410–422.
10. *Петровская И.* Биографика: введение в науку и обозрение источников биографических сведений о деятелях России 1801–1917 годов [Текст] / И. Петровская. – СПб : Издательский дом «Петрополис», 2010. – 490 с.
11. *Сисин Ф.* Отець Михайло Зубрицький: Нестор українського села [Текст] / Ф. Сисин. – В кн. : Зубрицький М. Зібрані твори і матеріали у трьох томах. – Т 1 : Наук. праці. – Львів : Літопис, 2013. – С. 15–45.

12. Утченко С. Цицерон и его время [Текст] / С. Утченко. – М. : Мысль, 1972. – 389 с.
13. Хом'як М. Хроніка осередку наукового товариства ім. Шевченка на Західню Канаду (від 3 грудня 1955 р. до 1 вересня 1973 р.) [Текст] / М. Хом'як // Західньоканадський збірник : упор. Я. Славутич ; Канад. наук. т-во ім. Шевченка: осередок на Західню Канаду. – Ч. 1. – Едмонтон, 1973. – С. 175–194.
14. Хом'як М. Хроніка осередку наукового товариства ім. Шевченка на Західню Канаду (від вересня 1973 р. до 31 березня 1976 р.) [Текст] / М. Хом'як // Західньоканадський збірник : упор. Я. Славутич ; Канад. наук. т-во ім. Шевченка: осередок на Західню Канаду. – Ч. 2. – Едмонтон, 1975. – С. 321–349.

REFERENCES

1. Blyzniuk, Mykola. (2014). *U vyri chasu (do 140 richchia Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka)* [In the midst of time (to 140 anniversary of Shevchenko Scientific Society)]. *Hutsuly i Hutsulshchyna* [Hutsuls and Huzulschyna], 10. Retrieved from <http://gig.if.ua/1032>. [in Ukrainian].
2. Biuletен наукового товариства ім. Шевченка в Канаді [Bulletin Shrvchenko Scientific Society of Canada]. (2011), vol. 10 (14). Retrieved from <http://ntsh.devcreoforge.com/wp-content/uploads/2010/05/Biuletен-Dec-2011.pdf>. [in Ukrainian].
3. Biuletен наукового товариства ім. Шевченка в Канаді [Bulletin Shrvchenko Scientific Society of Canada]. (2012), vol. 11 (15). Retrieved from <http://ntsh.devcreoforge.com/wp-content/uploads/2010/05/Biuletен-hruden-20121.pdf>. [in Ukrainian].
4. Biuletен наукового товариства ім. Шевченка в Канаді [Bulletin Shrvchenko Scientific Society of Canada]. (2013), vol. 12 (16). Retrieved from <http://ntsh.devcreoforge.com/wp-content/uploads/2010/05/Biuletен-Dec-2013.pdf>. [in Ukrainian].
5. Biuletен наукового товариства ім. Шевченка в Канаді [Bulletin Shrvchenko Scientific Society of Canada]. (2014), vol. 13 (17). Retrieved from http://www.ntsh.ca/wp-content/uploads/2015/02/Biuletен_ntsh_canada_2014.pdf. [in Ukrainian].
6. Darevych, D. (2014). *Do istorii NTSh v Kanadi* [To history Shrvchenko Scientific Society of Canada]. *Zakhidnokanadskiyi zbirnyk* [Zahidnokanadskyy collection], Vol. 7, 154–177. [in Ukrainian].
7. Kolesnyk, I. (2009). *Merezheva model nauky (novyi proekt ukrainskoi istoriografii?)* [The network model of science (the new draft Ukrainian historiography?)] *Eidos* [Eidos]. Vol. 4, 54–88. [in Ukrainian].
8. Kolesnyk, I. I. (2008). *Intelektualne spivtovarystvo yak zasib lehitymatsii kulturnoi istorii Ukrainy. XIX stolittia* [The intellectual community as a means of legitimizing the cultural history of Ukraine. XIX century]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal* [Ukrainian Historical Journal], 1, 169–193. [in Ukrainian].
9. Maslianyk O. (1965?). *Oseredok N.T.Sh. na Zakhidnu Kanadu: yoho istoriia ta diialnist* [Cell Shrvchenko Scientific Society in Western

- Canada: its history and activities]. Propam'iatna knyha. 1906–1965 [commemorative book. 1906–1965]. I. Isaiv, O. Pryimak, P. Savaryn (Ed.); Ukrainskyi narodnyi dim; Ukrainskyi katolytskyi soiuz. Edmonton; Ukr. Visti. [in Ukrainian].
10. Petrovskaja, I. (2010). *Biografika: vvedenie v nauku i obozrenie istochnikov biograficheskikh svedenij o dejateljah Rossii 1801–1917 godov* [Biography of: an introduction to the science and review sources of biographical information on the activities of Russia's 1801–1917]. St. Petersburg: Izdatel'skij dom «Petropolis». [in Russian].
 11. Sysyn, F. (2013). *Otets Mykhailo Zubrytskyi: Nestor ukrainskoho sela* [Pater Michael Zubritskiy: Nestor Ukrainian village]. In *Zubrytskyi, M. Zibrani tvory i materialy* [Zubritskiy M. The collected works and materials]. (Vols 1–3, vol. 1). Lviv: Litopys. [in Ukrainian].
 12. Utchenko, S. (1972). *Ciceron i ego vremja* [Cicero and his time]. Moscow: Mysl'.
 13. Khom'iak, M. (1973). *Khronika oseredku naukovohto tovarystva im. Shevchenka na Zakhidniu Kanadu (vid 3 hrudnia 1955 r. do 1 veresnia 1973 r.)* [Chronicle cell Shrvchenko Scientific Society in Western Canada (from 3 December 1955 to September 1, 1973)]. In *Zakhidnokanadskyi zbirnyk* [Zahidnokanadskyu collection]. Ia. Slavutyh (Ed.); Kanadiiske naukovk tovarystvo im. Shevchenka: oseredok na Zakhidniu Kanadu. (Vol. 1). Edmonton. [in Ukrainian].
 14. Khom'iak, M. (1975). *Khronika oseredku naukovohto tovarystva im. Shevchenka na Zakhidniu Kanadu (vid veresnia 1973 r. do 31 bereznia 1976 r.)* [Chronicle cell Shrvchenko Scientific Society in Western Canada (from September 1973 to March 31, 1976)]. In *Zakhidnokanadskyi zbirnyk* [Zahidnokanadskyu collection]. Ia. Slavutyh (Ed.); Kanadiiske naukovk tovarystvo im. Shevchenka: oseredok na Zakhidniu Kanadu. (Vol. 2). Edmonton. [in Ukrainian].

Наукове товариство імені Т. Г. Шевченка в Канаді: біографічна діяльність.

Ківшар Т. І., старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктор історичних наук, професор (Київ).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – К., 2015. – Вип. 12. – С. 118–147.

На основі вивчення літератури та біографічних джерел висвітлено біографічну діяльність Наукового товариства ім. Шевченка в Канаді, виявлено основні її напрями та форми, доведено, що Товариство стало одним з об'єднуючих центрів біографістики зарубіжного українства, де провадилось збирання, зберігання та аналіз без ідеологічних нашарувань біографічної інформації про визначних українських учених, письменників, громадських й політичних діячів як минушині, так і новітньої історії. Відзначено, що вивчення біографічної спадщини здійснювалось у контексті новітнього українознавства, розуміння особистості як свідка істо-

ричних подій, а також експлікації сучасних наукових підходів, що досліджують людину в її взаємодії з оточуючим світом. Окреслено внесок Товариства у персонологічне вивчення наукового українського зарубіжжя, у інтеграцію імен видатних українців до канадського культурного середовища. Зазначено, що створення ресурсів історико-біографічної інформації наукового українського зарубіжжя становить важливу умову для наповнення Українського національного біографічного архіву, а виявлена біографічна інформація сприятиме створенню наукових біографій видатних особистостей української історії.

Ключові слова: наукове товариство, біографічна діяльність, біографістика українського зарубіжжя, персонологія, біографічна інформація.

Shevchenko Scientific Society of Canada: Biographical Activities.

Kivshar Taisiya, Senior Researcher Institute for Biographical Research V. Vernadskyi National Library of Ukraine, Doctor of science (history), Professor (Kyiv).

Ukrainian biographical = Biographistica ukrainica. – K., 2015. – Vol. 12. – P. 118–147.

On the basis of literature and biographical sources research, biographical activities of the Shevchenko Scientific Society of Canada are presented, main directions and forms are researched, one has highlighted that the Society became one of the uniting centers of biographistics of Ukrainians abroad, where biographical information about prominent Ukrainian scientists, writers, public and political figures was collected and analyzed without ideological approaches. It is noted that researching of the biographical data was conducted in the context of the modern Ukrainian science, researching a single person as a witness of historical events and explication of the modern scientific approaches, which researches a person in its interaction with the surrounding world. The contributions of the Society in personal research of Ukrainians abroad and integration of the prominent Ukrainians into Canadian culture are identified. It is highlighted that the creation of historical-biographical resources about Ukrainian scientific emigrants poses a definite interest for Ukrainian National biographic collection and the newly found biographic information will enable the creation of scientific biographies of the prominent figures of Ukrainian history.

Key words: scientific society, biographical activity, biography science of Ukrainians abroad, personal information, biographical information.

Научное общество имени Т. Г. Шевченко в Канаде: биографическая деятельность.

Кившарь Т. И., старший научный сотрудник Института биографических исследований Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского, доктор исторических наук, профессор (Киев).

Украинская биографистика = Biographistica ukrainica. – К., 2015. – Вып. 12. – С. 118–147.

На основании изучения литературы и биографических источников представлена биографическая деятельность Научного общества им. Т. Шевченко, выявлено основные ее направления и формы, подчеркнута, что Общество стало одним из объединяющих центров биографистики зарубежного украинства, где собирали, сохраняли и анализировали без идеологических подходов биографическую информацию о выдающихся украинских учених, писателях, общественных и политических деятелях как прошлой, так и новейшей истории. Отмечено, что изучение биографического наследия осуществлялось в его отношении к новейшему украиноведению, к пониманию личности как свидетеля исторических событий, а также как экспликации современных научных подходов, которые изучают человека в его взаимодействии с окружающим миром. Очерчено вклад Общества в персонологическое изучение научного украинского зарубежья, в интеграцию имен выдающихся украинцев в канадскую культурную среду. Подчеркнута, что создание ресурсов историко-биографической информации научного украинского зарубежья представляет интерес для наполнения Украинского национального биографического архива, а выявленная биографическая информация будет способствовать созданию научных биографий выдающихся личностей украинской истории.

Ключевые слова: научное общество, биографическая деятельность, биографистика украинского зарубежья, персонология, биографическая информация.